

Faunabeheerplan ganzen Zuid-Holland 2015-2020 Bijlage Regioplan Noordelijke Delta

A. Visser

D. Keuper

A. Guldemond

m.m.v. W. van den Assem en M. Huber, Faunabeheer-
eenheid Zuid-Holland

Faunabeheerplan ganzen Zuid-Holland 2015-2020

Bijlage Regioplan Noordelijke Delta

Abstract: In deze bijlage wordt het regioplan Noordelijke Delta besproken.

Auteurs: A. Visser, D. Keuper, A. Guldemon
m.m.v. W. van den Assem en M. Huber, Faunabeheereenheid Zuid-Holland

Omslag foto's: Theo van Lent

© mei 2015 CLM, publicatienummer CLM-876

CLM Onderzoek en Advies

Postbus:

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres:

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 570 700

F 0345 470 799

www.clm.nl

Inhoud

1 Inleiding	3
1.1 Landschappen en beherende organisaties	3
2 Populatieontwikkeling	9
2.1 Standganzen	9
2.1.1 Populatie in 2013	9
2.1.2 Populatieontwikkeling standganzen	11
2.2 Overwinterende ganzen	12
2.2.1 Populatie 2012/2013	13
2.2.2 Populatieontwikkeling overwinterende ganzen	13
3 Schade aan belangen	15
3.1 Schade aan gewassen	15
3.2 Overige schade	19
4 Uitgevoerd beheer	20
4.1 Afschot	20
4.1.1 Grauwe gans, brandgans en kolgans	20
4.1.2 Canadese gans en onbeschermden soorten	22
4.1.3 Effectiviteit afschot	22
4.2 Nestbehandeling	23
4.2.1 Effectiviteit nestbehandeling	24
4.3 Locatie-specifieke maatregelen	24
5 Doelen	25
5.1 Uitgangspunten	25
5.2 Populatie- en schadeontwikkeling	25
5.3 Doel	26
6 Uitvoeringsplan	28
6.1 Locatie-specifieke maatregelen	28
6.2 Afschot en nestbehandeling	29
6.3 Gebiedsgerichte aanpak	29
6.4 Uitvoeringsplan Staatsbosbeheer	30
6.5 Uitvoeringsplan Natuurmonumenten	33
6.6 Uitvoeringsplan Groenservice Zuid-Holland	36
7 Jaarlijkse evaluatie	37

1

Inleiding

Dit regioplan is één van de vier bijlagen van het Faunabeheerplan ganzen Zuid-Holland 2015-2020. De schets van het gebied en de beheerders wordt gevolgd door een beschrijving van de populaties standganzen en wintergasten. In hoofdstuk 3 en 4 komen achtereenvolgens beheer- en schadegegevens aan bod. Hoofdstuk 5 beschrijft de doelen voor standganzen en in hoofdstuk 6 wordt het uitvoeringsplan beschreven. In hoofdstuk 7 een methode toegelicht om een jaarlijkse evaluatie uit te voeren. De literatuurverwijzingen staan bij Bonnen in het hoofddocument vermeld.

1.1 Landschappen en beherende organisaties

De Noordelijke Delta kent twee belangrijke landschappelijke componenten. Ten eerste de voormalige zeearmen met buitendijkse gebieden die belangrijke natuurgebieden vormen. Deze zijn grotendeels beschermd als Natura 2000-gebied onder de Natuurbeschermingswet, waarbij ze deel uit maken van het Europese netwerk van natuurgebieden onder de naam Natura 2000. De motieven voor bescherming komen voort uit de Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn. De tweede belangrijke component wordt gevormd door grootschalige landbouwgebieden, met name op Goeree-Overflakkee en in de Hoeksche Waard.

De regio Noordelijke Delta omvat zes geografisch gescheiden gebieden die ieder een eigen WBE vormen (figuur 1.1):

- Eiland IJsselmonde
- Voorne
- Putten
- De Biesbosch (tegenwoordig onderdeel van WBE De Hoeksche Waard)
- Hoeksche Waard
- Goeree-Overflakkee

Rotterdam, Hoogvliet, Barendrecht, Ridderkerk en Zwijndrecht vormt een fors deel van dit gebied inmiddels onderdeel van de stedelijke omgeving of ligt in de periferie daarvan. Ook zijn enkele grote groengebieden in ontwikkeling genomen.

Het natuureiland Sophiapolder en het eiland van Brienoord worden beheerd door stichting het Zuid-Hollands Landschap. Groenservice Zuid-Holland en SBB beheren onder andere de oevergebieden van de Oude Maas (Natura 2000; Habitatrichtlijn; tabel 1.1). Dit Natura 2000-gebied valt ook binnen de WBE's Putten en De Hoeksche Waard. De grootste oppervlakte ligt op Eiland IJsselmonde.

Tabel 1.1 Gebieden van terreinbeherende organisaties binnen Eiland IJsselmonde.

Gebied	Beheerder	Status/ Bescherming
Sophiapolder	ZHL	
Brienoord	ZHL	
Oude Maas	GZH/SBB	Natura 2000

Voorne

Dit gebied bestaat aan de westzijde uit het duingebied van Voorne (Natuurmonumenten en stichting het Zuid-Hollands Landschap) en wordt aan de oostzijde begrensd door het Kanaal door Voorne. Hiertussen liggen verschillende polders die afhankelijk van bodemgesteldheid en hoogteligging in gebruik zijn voor akkerbouw of grasland. In de polders liggen restanten van voormalige krekken. In het zuiden grenst Voorne aan het Haringvliet met enkele kleine buitendijkse terreinen zoals het Quackgors (Natuurmonumenten). Grote stedelijke kernen in dit gebied zijn Brielle, Oostvoorne, Rockanje en Hellevoetsluis.

Binnen Voorne ligt het Natura 2000-gebied Voornes Duin. Het wordt beschermd vanwege de Vogel- en Habitatrichtlijn. Noordelijk van Voorne ligt de Maasvlakte (tabel 1.2). De Maasvlakte (Botlek, Europoort en Maasvlakte) is een grootschalig industriegebied zonder echte natuurelementen. Omdat het een betrekkelijk rustig gebied is met veel groenstroken tussen de terreinen en vrij groene terreinen is er ruimte voor de natuur. Ook zijn enkele terreinen braak of zonder ruigte/bomen, wat begrazing door ganzen mogelijk maakt. Belangrijke ganzengebieden van de Maasvlakte zijn het Voornse en het Brielse meer.

Tabel 1.2 Gebieden van terreinbeherende organisaties binnen Voorne.

Gebied	Beheerder	Status/ Bescherming
Voornes Duin	NM, ZHL, RW, Gemeente Westvoorne, particulieren	Natura 2000
Quackgors	NM	

Putten

Dit voormalige eiland ligt tussen het Kanaal door Voorne en het Spui. De polders De Biert en Polder Heenvliet zijn overwegend in gebruik als grasland, de andere polders vooral als bouwland. De Bernisse verbindt het Spui met het Hartelkanaal. Deze voormalige rivierarm wordt omzoomd door openbaar groen. In het zuiden ligt het Haringvliet met buitendijks de Beninger Slikken (Natuurmonumenten). Grote stedelijke kernen in dit gebied zijn Spijkenisse, Zuidland en Heenvliet. In het noorden ligt een deel van het Natura 2000-gebied Oude Maas (Habitatrichtlijn) dat wordt beheerd door Groenservice Zuid-Holland (tabel 1.3). In dit regioplan wordt de Oude Maas als geheel bij het Eiland IJsselmonde besproken.

Tabel 1.3 Gebieden van terreinbeherende organisaties binnen Putten.

Gebied	Beheerder	Status/ Bescherming
Beninger Slikken	NM	
Oude Maas	GZH/SBB	Natura 2000
Haringvliet	RW, SBB, NM en particulieren	Natura 2000

De Biesbosch

De Biesbosch bestaat uit drie delen: de Brabantse, Sliedrechtse en Dordtse Biesbosch. Alleen de laatste twee liggen in de provincie Zuid-Holland. Sinds kort vallen deze gebieden onder WBE De Hoeksche Waard. Het gebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer. (tabel 1.4)

De Biesbosch is een zoetwatergetijdengebied dat in het noorden wordt begrensd door de Boven- en Beneden-Merwede en in het Zuiden door de Bergsche Maas/Amer. Het gebied bestaat uit een stelsel van zoetwaterkreeken met een maximaal getijdenverschil van 0,75 m in de Sliedrechtse Biesbosch en 0,30 m in de Dordtse en de Brabantse Biesbosch. Langs de kreeken komt veel wilg voor (bos en griend) alsook rietmoeras. Gebieden op afstand van de kreeken zijn grotendeels ingepolderd en zijn in landbouwkundig gebruik (voornamelijk akkerbouw). Langs de Merwede zijn enkele polders weer in verbinding gebracht met de rivier (natuurontwikkeling) vooral ten behoeve van ruimte voor de rivier. In de Biesbosch liggen ook enkele grote zoetwaterbekkens voor de drinkwatervoorziening.

Tabel 1.4 Gebieden van terreinbeherende organisaties binnen De Biesbosch.

Gebied	Beheerder	Status/ Bescherming
Sliedrechtse Biesbosch	SBB	Natura 2000
Dordtse Biesbosch	SBB	Natura 2000

De Hoeksche Waard

De Hoeksche Waard is een overwegend agrarisch gebied met vooral akkerbouw. Langs de randen liggen stedelijke kernen als Oud-Beijerland, Puttershoek, 's Gravendeel en Numansdorp. In de waard zelf liggen nog enkele kleine kernen. In het noorden wordt het gebied begrensd door de Oude Maas, in het westen door het Spui en in het oosten door de Dordtse Kil. Door het polderland lopen verschillende grote en kleine voormalige kreeken. Het Oude Land van Strijen (Staatsbosbeheer en particulieren) is een laaggelegen deel in Hoeksche Waard met een oorspronkelijk verkavelingspatroon. Dit gebied is overwegend als grasland in gebruik (twee derde grasland, één derde bouwland) en was gedeeltelijk aangewezen als ganzenfoeragegebied. In het zuiden ligt het Haringvliet/Hollands Diep met een groot buitendijks gebied, de Korendijkse Slikken (Natuurmonumenten). Meer west- en oostwaarts van de Korendijkse Slikken liggen verschillende kleinere natuurgebieden. Tegenover Zuid-Beijerland ligt Tiengemetten (Natuurmonumenten). De akkerbouw is hier beëindigd en in 2007 omgezet in natuur. Langs de zuidwestelijke helft liggen de buitendijkse terreinen Blanken Slikken. Tegenover Numansdorp ligt het Hellegatsplein met ten noorden van de Hellegatsdam de Ventjagersplaten en ten zuiden de Hellegatsplaten (Staatsbosbeheer).

In de Hoeksche Waard liggen de volgende Natura 2000-gebieden (tabel 1.5):

- Oude Land van Strijen: Vogelrichtlijn
- Hollands Diep: Vogel- en Habitatrichtlijn
- Biesbosch: Vogel- en Habitatrichtlijn
- Haringvliet: Vogel- en Habitatrichtlijn

Een deel van het Natura 2000-gebied Oude Maas (Habitatrichtlijn) ligt ook in de Hoeksche Waard. Binnen dit regioplan wordt de Oude Maas bij het Eiland IJsselmonde besproken.

Tabel 1.5 Gebieden van terreinbeherende organisaties binnen De Hoeksche Waard.

Gebied	Beheerder	Status/ Bescherming
Oude Land van Strijen	SBB/Particulieren	Natura 2000
Korendijkse Slikken	NM, GZH	
Tiengemetten	NM	
Blanken Slikken	RWS	
Tiendgorzen	NM	
Ventjagersplaten	SBB	
Hellegatsplaten	SBB	
Biesbosch	SBB	Natura 2000
Haringvliet	RWS, SBB, NM en particulieren	Natura 2000
Hollands Diep	SBB, Domeinen, RWS, particulieren	Natura 2000
Oude Maas	GZH/SBB	Natura 2000

Goeree-Overflakkee

Dit eiland bestaat uit een groot aantal afzonderlijke polders die in de loop der eeuwen op de zee zijn gewonnen. De oude dijken zijn vaak beplant met bomen. De meeste percelen zijn in gebruik als bouwland, laaggelegen percelen als grasland. In de polders liggen verschillende restanten van kreken. Langs het Haringvliet (in het noorden) liggen buitendijkse terreinen als Scheelhoek (Natuurmonumenten) en Westplaat (Staatsbosbeheer). In het Haringvliet tegenover de Scheelhoek ligt de Slijkplaat. Langs het Krammer-Volkerak (zoet) zijn de Krammerse Slikken (SBB), een groot buitendijks terrein. Langs de zuidzijde van Flakkee liggen buitendijks de Slikken van Flakkee (SBB). Het voormalige eiland Goeree heeft als kern Ouddorp. In het noorden ligt hier de Kwade Hoek (Natuurmonumenten). Verder zuidwaarts zijn de duinen ten dele bebost. In de Grevelingen is de Hompelvoet (SBB) het belangrijkste Zuid-Hollandse eiland; de andere eilanden in de Grevelingen vallen grotendeels onder Zeeland.

Op Goeree-Overflakkee liggen de volgende Natura 2000-gebieden (tabel 1.6):

- Duinen Goeree & Kwade Hoek: Vogel- en Habitatrichtlijn
- Krammer-Volkerak: Vogel- en Habitatrichtlijn
- Grevelingen: Vogel- en Habitatrichtlijn
- Haringvliet: Vogel- en Habitatrichtlijn

Tabel 1.6 Gebieden van terreinbeherende organisaties binnen Goeree-Overflakkee.

Gebied	Beheerder	Status/ Bescherming
Duinen van Goeree & Kwade Hoek	NM, ZHL, Delta Nutbedrijven, RWS, particulieren	Natura 2000
Krammer-Volkerak	Domeinen, SBB, Zeeuws Landschap, NM	Natura 2000
Grevelingen	SBB (Zeeland), RWS, ZHL, particulieren	Natura 2000
Haringvliet	RWS, SBB, NM en particulieren	Natura 2000
Scheelhoek	NM	
Westplaat	SBB	
Krammerse Slikken	SBB	
Slikken van Flakkee	SBB	

2

Populatieontwikkeling

In dit hoofdstuk wordt per soort beschreven hoeveel ganzen in 2013 in de regio Noordelijke Delta zijn geteld en wat hun belangrijkste leefgebieden zijn. Daarnaast wordt de populatieontwikkeling weergegeven. Standganzen en wintergasten worden apart besproken.

2.1 Standganzen

Binnen de Noordelijke Delta is een aanzienlijke oppervlakte broed- en opgroeihabitat voor ganzen beschikbaar. Ganzen broeden overwegend in gebieden met een (neven)functie natuur en foerageren buiten de broedtijd in belangrijke mate op landbouwpercelen. Gebieden met een (neven)functie natuur worden veelal beheerd door organisaties die vanuit ideële motieven natuurgebieden verwerven en beheren (NM, ZHL, SBB) en natuurdoelstellingen realiseren. Landbouwpercelen zijn in gebruik bij agrariërs die vanuit commerciële motieven op deze gronden gewassen verbouwen. Grootschalige recreatiegebieden worden ingericht en beheerd ten behoeve van een veilig publiek gebruik. Deze drie typen terreinen spelen allen een belangrijk rol in het leefgebied van ganzen. Doelen, motieven en maatregelen voor ganzen in de toekomst zullen recht (moeten) doen aan de belangen van deze drie groepen in de Noordelijke Delta.

Zoals in het Faunabeheerplan beschreven, is op de telling van de Noordelijke Delta voor 2013 een correctie toegepast. In dit document worden deze gecorrigeerde gegevens gebruikt.

2.1.1 Populatie in 2013

In juli 2013 zijn in totaal ruim 163.000 ganzen geteld in Zuid-Holland. In de regio Noordelijke Delta zijn in 2013 bijna 97.000 ganzen geteld. Met bijna 60% van de standganzen van Zuid-Holland is dit veruit de grootste populatie. Vrijwel alle ganzen komen relatief in grotere aantallen voor dan in de andere regio's. Zo is het overgrote gedeelte van de brandganzen van de provincie in deze regio te vinden (85%), van de grauwe gans meer dan de helft (55%) en van de Canadese gans 43%. Alleen kolgans en Indische gans zijn wat ondervertegenwoordigd met 26% en 10% (tabel 2.1).

Tabel 2.1 Aantal ganzen in juli 2013 in de Noordelijke Delta (als percentage van heel Zuid-Holland).

	Noordelijke Delta	Procentueel t.o.v. totaal in Zuid-Holland	Totaal Zuid-Holland
Grauwe gans	55.348	55%	100.522
Brandgans	26.471	85%	31.325
Canadese gans	7.549	43%	17.589
Nijlgans	5.973	57%	10.411
Soepgans	790	33%	2.382
Kolgans	349	26%	1.367
Indische gans	9	10%	90
	96.489	59%	163.686

Grauwe gans

Adulten met hun jongen ruien hun slagpennen tijdens het tweede deel van de jongenfase. De rui is voltooid tegen de tijd dat de jongen vliegvlug zijn. Deze groep vogels ruit vooral in de opgroeigebieden. Subadulten ruien hun slagpennen in grotere groepen op de grens van water en land. De buitendijkse terreinen langs de grote wateren in de Noordelijke Delta herbergen in mei en juni groepen ruiers, naast de eigen broedvogels. In deze periode bevinden grote aantallen vogels zich in buitendijkse gebieden. Binnendijks komen kleinere aantallen voor, vooral broedvogels met jongen. Zodra de vogels weer kunnen vliegen neemt het aantal buitendijks af en binnendijks toe. Ruim 55.000 grauwe ganzen zijn geteld in 2013.

Brandgans

De brandgans is onder ganzen in Nederland de meest uitgesproken koloniebroeder die bij voorkeur op eilanden broedt. Grote vestigingen in het Noordelijk Deltagebied bevinden zich op de Slijkplaat, Scheelhoek, Tiengemetten, Hellegatsplaten en verschillende eilanden in het Krammer-Volkerak. Gedurende de broedtijd (april-juni) en de rui (juli) leven de brandganzen vooral op de eilanden en de nabijgelegen buitendijkse terreinen. Pas na beëindiging van de rui, als het vliegvermogen weer volledig is, gaan brandganzen ook binnendijks foerageren. Daarbij worden ze vooral op Goeree-Overflakkee, Voorne en in de Hoeksche Waard gezien.

Buitendijkse gebieden langs Haringvliet, Krammer-Volkerak en Grevelingen worden deels beheerd met behulp van grote grazers. Hierdoor worden grazige vegetaties in stand gehouden en krijgen ruigtevegetaties geen kans. Deze terreinen zijn daarmee geschikte foerageergebieden voor brandganzenfamilies en ruiende vogels. Pas na afloop van de rui verblijven de vogels ook op binnendijkse terreinen. Ruim 26.000 brandganzen zijn in 2013 geteld.

Canadese gans

De populatie Canadese ganzen bestaat in de zomermaanden uit broedparen, juvenielen en subadulten. De subadulten zijn niet-broedende vogels. Canadese ganzen beginnen na hun vierde winter met broeden. Uit de zomertellingen blijkt dat de Canadese ganzen in de Noordelijke Delta vooral in de Hoeksche Waard buiten de natuurgebieden voorkomen. Ca. 7.500 vogels zijn in 2013 geteld.

Nijlgans

Het broeden begint na de eerste of tweede winter. Broedgevallen worden vooral langs grotere wateren en voormalige kreken vastgesteld. Het broeden kan van januari tot oktober plaatsvinden, met een piek van half april tot begin juni. Nijlganzen ruien in juli-augustus. In de Noordelijke Delta

vindt men de grootste populaties nijlganzen op Goeree-Overflakkee (buiten natuurgebieden) en op Voorne (binnen natuurgebieden). In totaal zijn in 2013 bijna 6.000 nijlganzen geteld.

Soepgans

Soepganzen beginnen veelal pas na hun derde winter met broeden. De totale populatie soepganzen in de zomer bestaat daarom uit broedparen, eerstejaars (juveniele)/, tweede- en derdejaars (sub-adulten) vogels. Uit de zomertellingen blijkt dat de soepganzen in de Noordelijke Delta vooral in de Hoeksche Waard buiten de natuurgebieden voorkomen. In totaal zijn in 2013 bijna 800 soepganzen geteld.

Kolgans

Kolganzen beginnen na de tweede winter met broeden. In de zomermaanden na het broedseizoen bestaat de populatie uit broedvogels met hun jongen van dat jaar en vogels van ruim een jaar oud (subadulten). Kolganzen komen in geringe aantallen op Putten en Goeree-Overflakkee voor, zowel in als buiten natuurgebieden. In totaal zijn er in 2013 350 geteld.

2.1.2

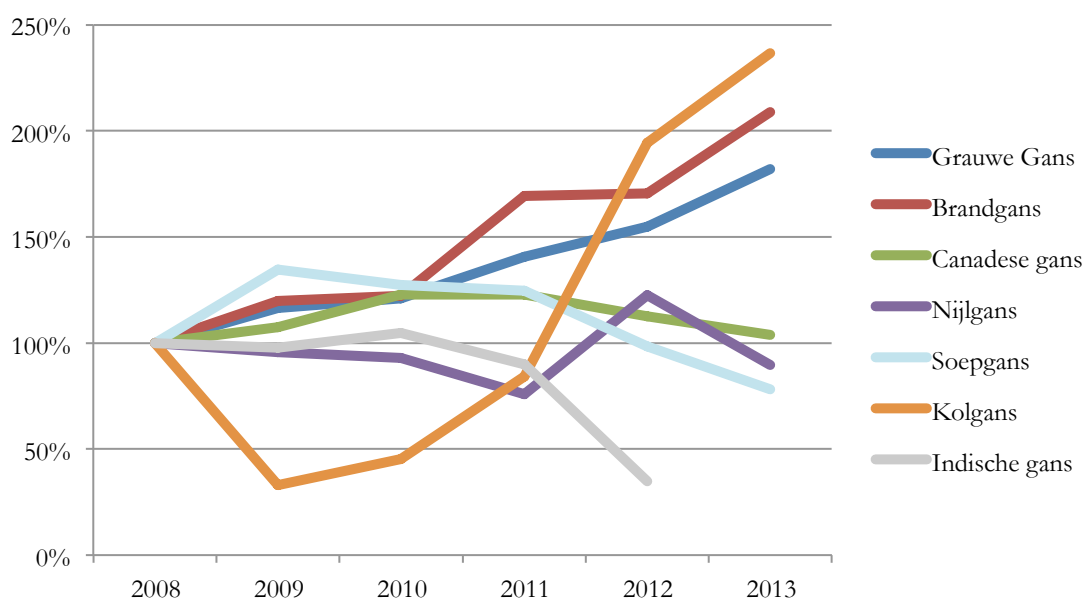
Populatieontwikkeling standganzen

Tot 2010 stijgt de gehele populatie standganzen geleidelijk tot ongeveer 70.000 individuen. Het jaar erop volgt een sprong naar 95.000, waarna de populatie stabiliseert. De grauwe gans heeft het grootste aandeel in de populatie met 57%, gevolgd door de brandganzen, met 27%. Alle andere soorten bij elkaar vormen 16% van de standganzenpopulatie in de Noordelijke Delta (tabel 2.2).

Tabel 2.2 Totaal aantal ganzen per soort in juli van het betreffende jaar in de regio Noordelijke Delta.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Grauwe gans	27.562	40.105	36.594	37.288	48.838	50.412	55.348
Brandganzen	16.113	13.625	15.864	16.827	27.690	25.326	26.471
Canadese gans	6.294	6.924	7.069	8.312	9.870	8.427	7.549
Nijlgans	3.370	6.242	5.473	5.852	7.342	8.457	5.973
Soepgans	1.212	815	1.099	1.029	1.433	920	790
Kolganzen	204	200	67	75	119	254	349
Indische gans	10	44	44	47	45	19	9
Totaal	54.764	67.955	66.210	69.430	95.337	93.815	96.489

Het valt op dat de aantallen grauwe gans over de gehele periode gestaag stijgen en de populatiesprong vooral wordt veroorzaakt door de populatie brandganzen die van 2010 naar 2011 met meer dan 10.000 dieren steeg.

Figuur 2.1 Populatieontwikkeling standganzen in de regio Noordelijke Delta op basis van jaarlijkse telling in juli. Teljaar 2008 is op 100% gesteld. Jaarlijkse verandering gebaseerd op gebieden die beide jaren geteld zijn.

Het aantal brandganzen in de Noordelijke Delta neemt gemiddeld jaarlijks met 22% toe en is sinds 2008 verdubbeld. Ook de populatie grauwe ganzen wordt steeds groter (gemiddelde jaarlijkse toename 16%). In de Noordelijke Delta neemt vanaf 2009 de populatie kolganzen het sterkst toe. Het aantal is verdubbeld tot mogelijk verdrievoudigd. Opgemerkt moet worden dat het om een relatief klein aantal ganzen gaat (350 kolganzen in 2013).

De populatie nijlganzen fluctueert en lijkt ongeveer stabiel. Er is sprake van een lichte daling van het aantal Canadese ganzen sinds 2010. Het aantal soepganzen lijkt af te nemen (figuur 2.1).

De toename van de grauwe ganzen, brandganzen en kolganzen komt overeen met de ervaring van de leden van de regiogroep. Ook de afname van de Canadese ganzen lijkt te kloppen, alleen in het Oudeland van Strijen neemt de populatie toe. De leden van de regiogroep spreken van een daling van de nijlganzenpopulatie. Leden van de regiogroep hebben de indruk dat de jaarlijkse aanwas van de nijlganzen- en Canadese ganzenpopulatie wordt geschoten.

2.2 Overwinterende ganzen

De populaties standganzen van grauwe ganzen, kolganzen en brandganzen worden in de winter aangevuld met wintergasten die in Nederland de winter doorbrengen. In deze paragraaf wordt de populatie(ontwikkeling) beschreven van de overwinterende ganzen, die bestaan uit standganzen en wintergasten. In de winterperiode worden de ganzen iedere maand geteld. Voor deze analyse wordt gerekend met het aantal ganzen van de telling waarin de hoogste aantallen zijn vastgesteld (het seizoensmaximum). Er wordt ingeschat welk deel van de overwinterende ganzen standganzen c.q. wintergasten zijn, waarbij we de verdeling berekend voor de gehele provincie hanteren (zie Faunabeheerplan).

2.2.1

Populatie 2012/2013

Tijdens wintertellingen 2012-2013 zijn meer dan 306.000 ganzen geteld in Zuid-Holland. Meer dan de helft daarvan, bijna 170.000 vogels, werd in de Noordelijke Delta geteld. Ruim 70% van de overwinterende brandganzen van Zuid-Holland verblijft in de Noordelijke Delta. Ook het aandeel grauwe ganzen is met 60% van de Zuid-Hollandse populatie hoog. Ongeveer een kwart van de kolganzen (25%) overwintert in de Noordelijke Delta. Van de overige soorten, Canadese gans, nijlgans en soepgans, overwintert rond de 30% van de Zuid-Hollandse populatie in de Noordelijke Delta (tabel 2.3).

Tabel 2.3 Aantal ganzen in de winterperiode 2012- 2013 in de regio Noordelijke Delta en het aandeel in de populatie van heel Zuid-Holland.

	Noordelijke Delta	Procentueel t.o.v. totaal in Zuid-Holland	Totaal Zuid-Holland
Grauwe gans	48.627	60%	80.681
Brandgans	97.393	71%	137.101
Canadese gans	2.429	30%	7.965
Nijlgans	1.783	34%	5.308
Soepgans	320	27%	1169
Kolganzen	18.738	25%	74.431
	169.290	55%	306.655

2.2.2

Populatieontwikkeling overwinterende ganzen

Hieronder worden de populatieontwikkeling en –aantallen van de verschillende soorten winterganzen kort besproken (zie ook figuur 2.2).

Grauwe gans

In de loop van het najaar trekken grote aantallen grauwe ganzen vanuit Noord- en Oost-Europa naar West- en Zuidwest-Europa. In de Zeeuwse Delta (met name Saefinghe) en Spanje liggen belangrijke winterkwartieren. Deze vogels mengen zich met de lokale grauwe ganzen die standvogel zijn. In de loop van het voorjaar neemt het aandeel trekganzen in de Noordelijke Delta weer af. Sinds de winter 2003/2004 schommelt het aantal overwinterende grauwe ganzen in de Noordelijke Delta tussen de 40.000 en 50.000 met een uitschieter naar 60.000 (winter 2007/2008).

Brandgans

In de wintermaanden kunnen tot meer dan 30.000 brandganzen rond het Haringvliet verblijven, met daarnaast kleinere aantallen in Voorne-Putten, Oude Land van Strijen, de Kop van Goeree, de Grevelingen, de Biesbosch en langs het Hollands Diep/Krammer-Volkerak. De eerste noordelijke vogels arriveren in oktober, de laatste keren noordwaarts eind april. Het maximum valt in december of januari (Van Roomen et al. in serie). De meest recente wintertellingen in 2012/2013 laten een populatie brandganzen zien van bijna 100.000 dieren in de Noordelijke Delta. Het aantal is geleidelijk gestegen sinds de winter van 2008/2009 toen er bijna 62.000 dieren geteld werden. Daarvoor lag het aantal ook al hoger, rond de 75.000.

Kolganzen

In de wintermaanden verblijven in de Noordelijke Delta veel kolganzen met de grootste concentraties op de Kop van Goeree en in de Hoekse Waard (Van Roomen et al. in serie). De meest recente telling leverde een kleine 19.000 dieren. In het verleden schommelde het aantal

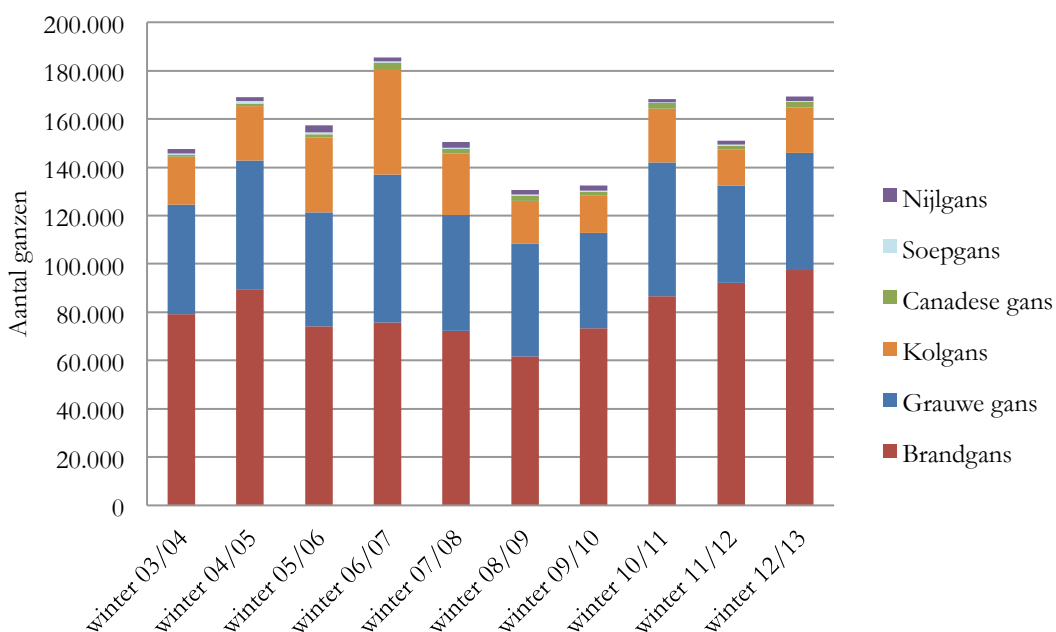
kolganzen in de regio sterk, met een piek in de winter van 2006/2007 van bijna 44.000 dieren en een dip van een kleine 15.000 overwinteraars in de winter van 2011/2012.

Canadese gans

In de wintermaanden verblijven groepen Canadese ganzen vooral in de Hoeksche Waard, op Voorne-Putten en op Goeree-Overflakkee. Het aantal overwinteraars lijkt vrij stabiel en schommelt al jaren rond de 2.000 dieren.

Onbeschermde soorten

Soepganzen en nijlganzen worden in de winter niet aangevuld door wintergasten. Populaties soepganzen leggen zelden tot nooit grote afstanden af en verblijven meestal nabij hun broedplaatsen. Hun aantal ligt de laatste jaren rond de 400 en de populatie lijkt vrij stabiel. Nijlganzen zwerven buiten het broedseizoen in de regio rond. Hun aantal stijgt de laatste jaren licht van 1.200 in 2010/2011 tot 1.800 in 2012/2013. Indische ganzen worden in de winter niet geteld.

Figuur 2.2 Ontwikkeling van het aantal ganzen in de winterperiode in de regio Noordelijke Delta.

3

Schade aan belangen

In de wet zijn landbouw, volksgezondheid en openbare veiligheid, flora en fauna en de veiligheid van het luchtverkeer aangemerkt als belangen ter bescherming waarvan kan worden overgegaan tot beheer en schadebestrijding. Het huidige voorkomen van ganzen in Zuid-Holland kan er toe leiden dat in bepaalde gebieden of op bepaalde locaties:

- de volksgezondheid en openbare veiligheid in het geding komt;
- belangrijke schade aan gewassen (landbouw) ontstaat;
- schade aan flora en fauna ontstaat;
- de veiligheid van het vliegverkeer wordt bedreigd.

Vooraf de eerste drie belangen spelen een rol in de Noordelijke Delta.

3.1 Schade aan gewassen

In dit hoofdstuk worden de gegevens van het Faunafonds besproken betreffende de getaxeerde schade in het kader van de tegemoetkoming voor agrariërs voor gewasschade aangericht door ganzen. Schade aangericht door Canadese gans en onbeschermde soorten wordt niet vergoed en wordt daarom vrijwel niet getaxeerd. Het betreft dus bijna uitsluitend schade aangericht door grauwe gans, kolgans en brandgans. Voor een uitgebreidere behandeling van de schade wordt verwezen naar het faunabeheerplan.

De schadebedragen in zomer- en winterperiode zijn de afgelopen jaren toegenomen (figuur 3.1). De totale schade is het hoogst in de winterperiode (€ 250.000 in 2012/2013 vergeleken met € 146.000 in de zomer van 2013). De grootste shadesom is in de winter van 2010/2011 getaxeerd met € 466.000. Ook de zomers van 2011 en 2012 kenden hogere getaxeerde schadebedragen, met rond de € 180.000.

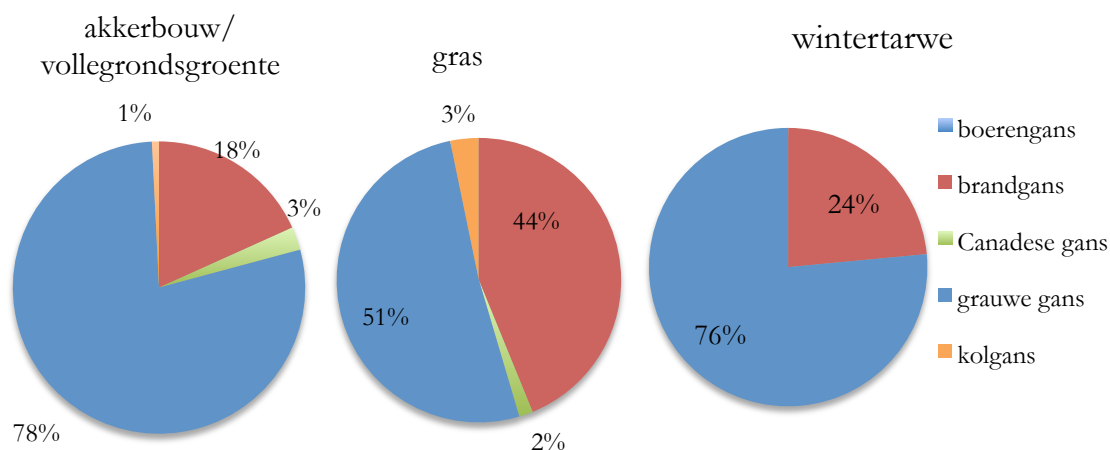

Figuur 3.1 Getaxeerde gewasschade in Noordelijke Delta in de zomer- (links) en winterperiode (rechts) in 2003-2013.

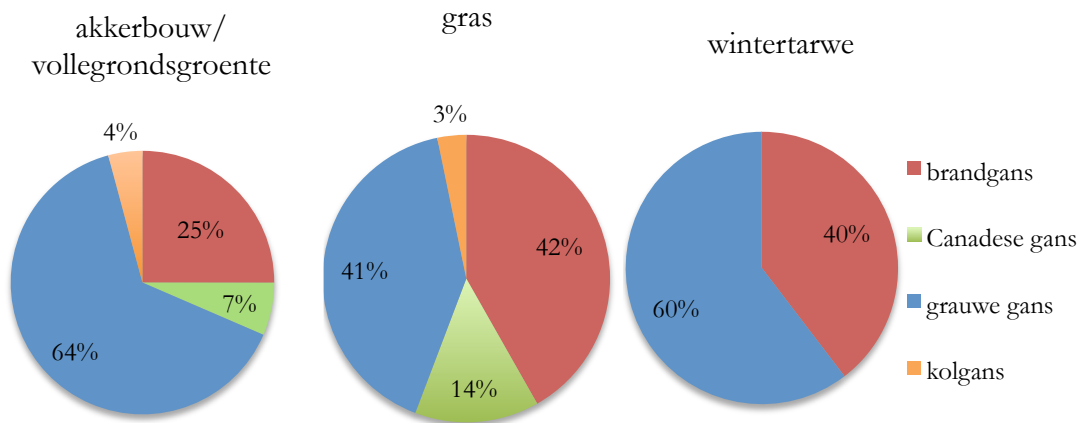
Zomerperiode

Schade aan gewassen in de zomerperiode 2013 wordt vooral veroorzaakt door grauwe ganzen (figuur 3.2). Het schadebedrag voor grasland (bijna € 90.000) is dubbel zo hoog als voor overige akkerbouw- en vollegrondsgroentegewassen. Schade in wintertarwe bedraagt ongeveer één kwart van de schade in de overige akkerbouw- en vollegrondsgroentegewassen. Op grasland is er vooral schade veroorzaakt door grauwe ganzen en brandgansen, 51% en 44%. In akkerbouw- en vollegrondsgroentegewassen wordt de meeste schade veroorzaakt door grauwe gans en voor 18% door brandgans. Wintertarwe is alleen beschadigd door grauwe gans (76%) en brandgans (24%).

Figuur 3.2 Verdeling van de getaxeerde schadebedragen in de zomerperiode 2013 in akkerbouw- en groentegewassen (links, totaal €44.569), op permanent grasland (midden, totaal €89.380) en in wintertarwe (rechts, totaal € 12.008) door verschillende soorten ganzen in zomer 2013 in de regio Noordelijke Delta.

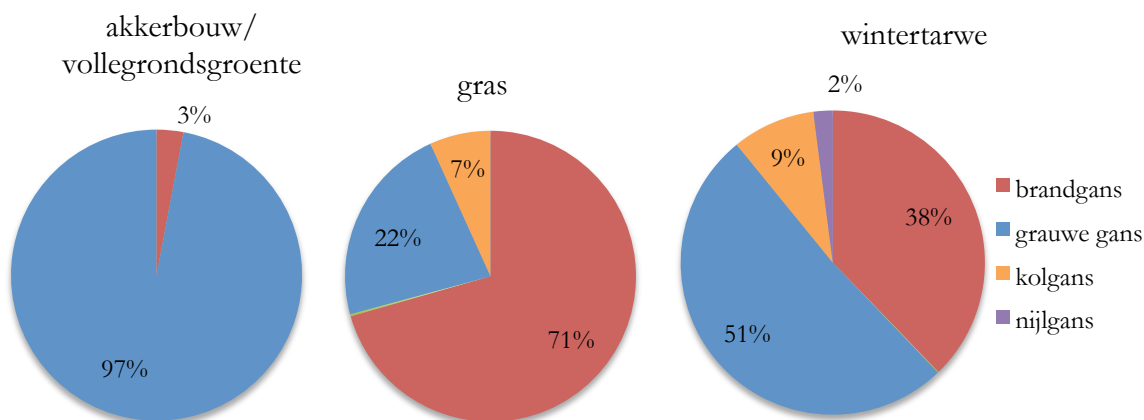
Op ruim 900 hectare grasland is in de zomerperiode van 2013 schade geconstateerd. Voor de wintertarwe en overige akkerbouw/vollegrondsgroenten was dit areaal beperkter, namelijk 50 resp. 110 hectare. Op grasland is op 41% van het areaal schade veroorzaakt door grauwe ganzen. Daarnaast is de brandgans verantwoordelijk voor 42% van het beschadigde areaal. Grauwe ganzen en brandgansen veroorzaken respectievelijk twee derde en een kwart van het schadeareaal van overige akkerbouw/vollegrondsgroente. Schadeareaal voor wintertarwe wordt alleen door grauwe gans en brandgans veroorzaakt (figuur 3.3).

Figuur 3.3 Verdeling van de beschadigde oppervlakte in de zomerperiode 2013 in akkerbouw- en groentegewassen (links, totale oppervlakte 110 ha), op permanent grasland (midden, totale oppervlakte 751 ha) en wintertarwe (rechts, 50 ha) door verschillende soorten ganzen in zomer 2013 in de regio Noordelijke Delta.

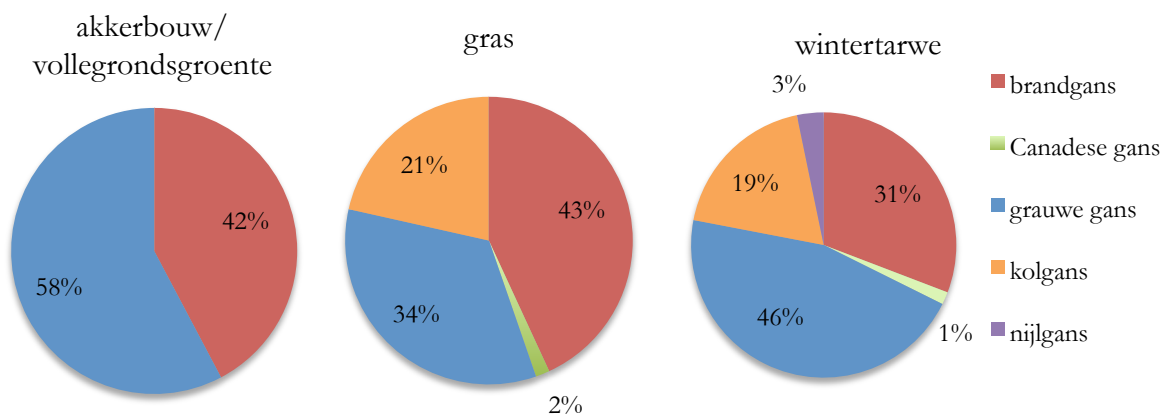
Winterperiode

In de winter van 2012/2013 is in de Noordelijke Delta schade geconstateerd op grasland, in wintertarwe en in de overige akkerbouw- en vollegrondsgroentegewassen. Bijna alle schade in overige akkerbouw- en vollegrondsgroentegewassen wordt veroorzaakt door grauwe ganzen. In grasland veroorzaken brandgansen de meeste schade (71%). In de wintertarwe komt grofweg de helft van de schade voor rekening van de grauwe gans en een kleine 40% voor de brandgans.

Figuur 3.4 Verdeling van de getaxeerde schadebedragen op akkerbouw/vollegrondsgroente (€ 11.276), permanent grasland (€ 194.960) en wintertarwe (€ 43.160) door ganzen in winter 2012-2013 in de regio Noordelijke Delta. Totaalbedrag is 249.396 euro.

In de winter van 2012/2013 is schade getaxeerd op 2.469 hectare. Het overgrote deel, 2.118 ha, betrof grasland. Er zijn op 41 ha akkerbouw en vollegrondsgroentegewassen beschadigd en op 310 ha wintertarwe.

Figuur 3.5 Verdeling van de beschadigde oppervlakte door ganzen in winter 2012-2013 in de regio Noordelijke Delta. Totale oppervlakte is 2.469 hectare.

Indirecte schade aan gewassen treedt op door vertrapping en verslemping van de bodem, waardoor de bodemstructuur verslechtert. De drainage van de bodem verslechtert waardoor knolgewassen te lang nat staan en rotten. Gewassen komen niet of minder goed op. Herinzaai kan daardoor nodig zijn of extra grondbewerking om de structuur te verbeteren.

3.2 Overige schade

In de Noordelijke Delta liggen enkele grootschalige recreatieterreinen waar de volksgezondheid in het geding kan komen. Om die reden heeft afschot plaatsgevonden bij de zwemstranden van het Brielse Meer. Ook bij het Oostvoornse Meer wordt overlast door ganzen ervaren.

Bij de recreatieterreinen in de Biesbosch worden ook maatregelen genomen tegen ganzen, vanwege:

- Vervuiling van de ligweide en het strand met uitwerpselen van ganzen.
- Bij nat weer vertrappen de ganzen de grasmat en verslemt de bodem. Gevolg hiervan is dat het regenwater niet weg kan, waardoor plassen op de grasmat ontstaan. Deze plassen trekken ganzen aan.
- De ganzen die de zwemplas gebruiken, verontreinigen het water met uitwerpselen, dons en veren.
- De uitwerpselen van ganzen op de ligweide, het strand en in het water vormen, door hun samenstelling, een voedingsbodem voor bacteriën.
- Het is mogelijk dat de uitwerpselen van de ganzen de volgende bacteriën bevatten: E. colli, intestinale Enterococci, Campylobacter of een combinatie daarvan. Hierdoor is het mogelijk dat het water van de zwemvijver bacterieel vervuild raakt en ongeschikt wordt als zwemwater.
- In de zomer rusten de ganzen 's nachts graag op het warme asfalt van de wandel- en fietspaden. Hierdoor ontstaan voor weggebruikers ongewenste en zelfs onveilige situaties.

Schade aan flora en fauna en eutrofiering van schrale duinvalleien op de Zuid-Hollandse eilanden wordt op dit moment voorkomen door lokaal in natuurgebieden met een botanische of vogeldoelstelling ganzen te weren (bijvoorbeeld door het schieten van koppelvormende ganzen).

Riet langs het Spui en de Oude Maas verdwijnt door ganzenvraat. Langs alle grote wateren in de Noordelijke Delta bestaat dit risico. Het zand komt hier los te liggen en kalft makkelijk af. Watergangen worden hierdoor breder en ondieper. Daarnaast is rietvegetatie van belang voor rietvogels en vissen.

De veiligheid van het vliegverkeer is in deze regio slechts beperkt aan de orde. In de Hoeksche Waard is een start en landingsbaan in Numansdorp.

4

Uitgevoerd beheer

Resultaten van afschot, vangen, legsels verstoren en preventieve maatregelen in de afgelopen tien jaar worden beschreven per soort. De beschermde soorten en Canadese ganzen en onbeschermde soorten worden apart besproken, omdat andere mogelijkheden voor beheer gelden.

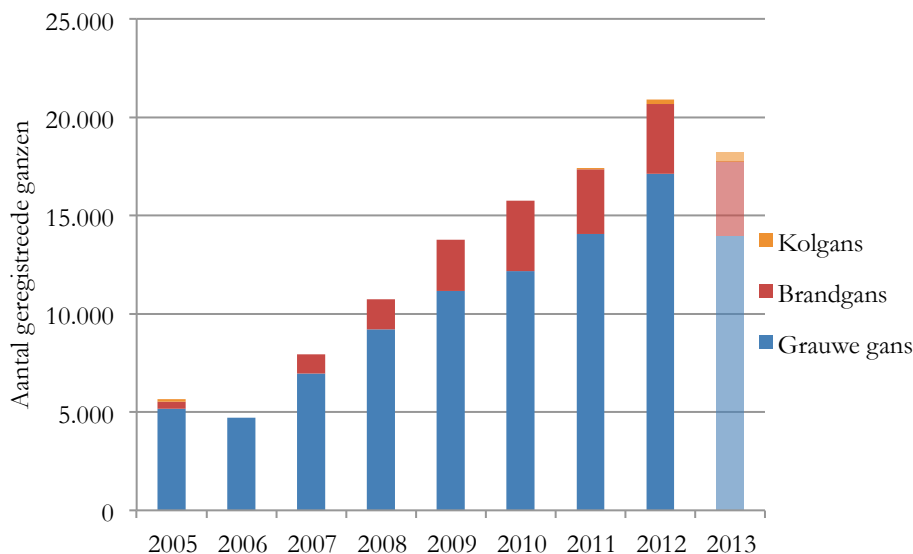
4.1 Afschot

Afschotcijfers van grauwe gans, brandgans en kolgans worden geregistreerd. In dit hoofdstuk geven we de resultaten van de afgelopen tien jaar van de zomer- en winterperiode. De zomerperiode liep van 1 april (1 mei voor de brandgans) tot 1 oktober, de winterperiode van 1 oktober tot 1 april (1 mei voor de brandgans). Vanaf oktober 2012 is de zomerperiode verlengd met twee maanden en loopt sindsdien van 1 maart tot 1 november. De zomerperiode duurde in 2012 daardoor één maand langer (1 april tot 1 november 2012). De winterperiode was twee maanden (drie maanden voor de brandgans) korter (1 november 2012 tot 1 maart 2013).

Afschotcijfers van zomer 2013 zijn beschikbaar, maar waarschijnlijk nog niet volledig, naar verwachting is het totaal voor 2013 iets hoger dan weergegeven. Opgemerkt moet worden dat gegevens over afschot en nestbehandeling van onbeschermde soorten en Canadese gans onvolledig zijn, omdat er geen rapportageverplichting is op de aanwijzing en vrijstelling. De Faunabeheereenheid verplicht sinds 2011 jachthouders die gebruik maken van de ontheffing voor afschot van grauwe gans, kolgans en brandgans om ook te rapporteren over het afschot van Canadese ganzen en onbeschermde soorten.

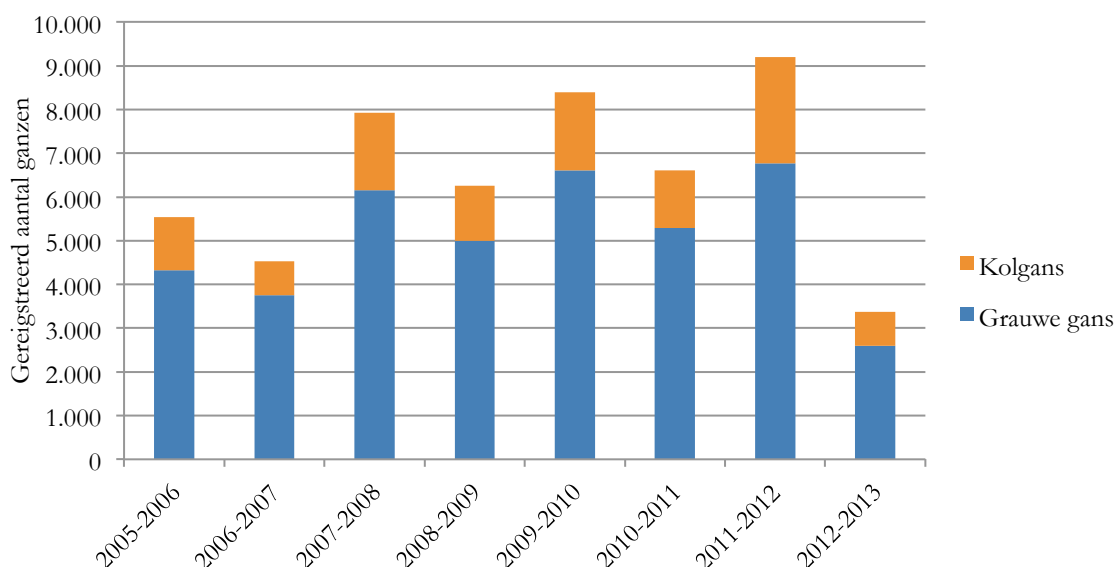
4.1.1 Grauwe gans, brandgans en kolgans

Het totale afschot in de zomerperiode is de afgelopen jaren toegenomen (figuur 4.1). Het maximum aantal is bijna 21.000 ganzen. In de regio Noordelijke Delta worden in de zomerperiode vooral grauwe ganzen geschoten. Het aantal geschoten grauwe ganzen blijft over de gehele periode geleidelijk stijgen van ca. 5.000 in 2005 naar meer dan 17.000 in 2012. In 2013 zijn er een kleine 14.000 geschoten grauwe ganzen geregistreerd. Brandganzen worden sinds 2007 elke zomer geschoten. Het aantal blijft over de jaren continu stijgen van een kleine 1.000 in 2007 tot een kleine 4.000 in 2013. Het aantal geregistreerde geschoten kolgansen groeit sterk per jaar naar een kleine 500 in 2013 maar de geregistreerde kolgansen vormen maar 2,5% van het totaal geschoten ganzen in 2013.

Figuur 4.1 Afschot van grauwe gans, brandgans en kolgans in de zomerperiode in de regio Noordelijke Delta. Vanaf 2012 is de winterperiode verkort en de zomerperiode verlengd. Daardoor was in 2012 de zomerperiode één maand langer. In 2013 was de zomerperiode twee maanden (drie maanden voor de brandgans) langer. Gegevens van 2013 zijn niet volledig.

Ook in de winter worden in de regio Noordelijke Delta grauwe ganzen en kolganzen ter verjaging geschoten (figuur 4.2). Grofweg werden er elk jaar ongeveer even veel grauwe ganzen als kolganzen geschoten. Sinds de winter 2007/2008 schommelt het aantal geregistreerde grauwe ganzen tussen de 5.000 en 6.800. In de winter van 2012/2013 werden er een kleine 2.500 geschoten grauwe ganzen geregistreerd. Het aantal geschoten kolganzen schommelt sterk sinds het begin van de registratie. Er werden jaarlijks tussen de 750 en 1.800 kolganzen geschoten met een uitschieter in 2011/2012 van bijna 2.500.

Figuur 4.2 Afschot van kolgans en grauwe gans in de winterperiode in de Noordelijke Delta. Vanaf 2012 is de winterperiode verkort en de zomerperiode verlengd. Daardoor was in 2012/2013 de winterperiode twee maanden korter.

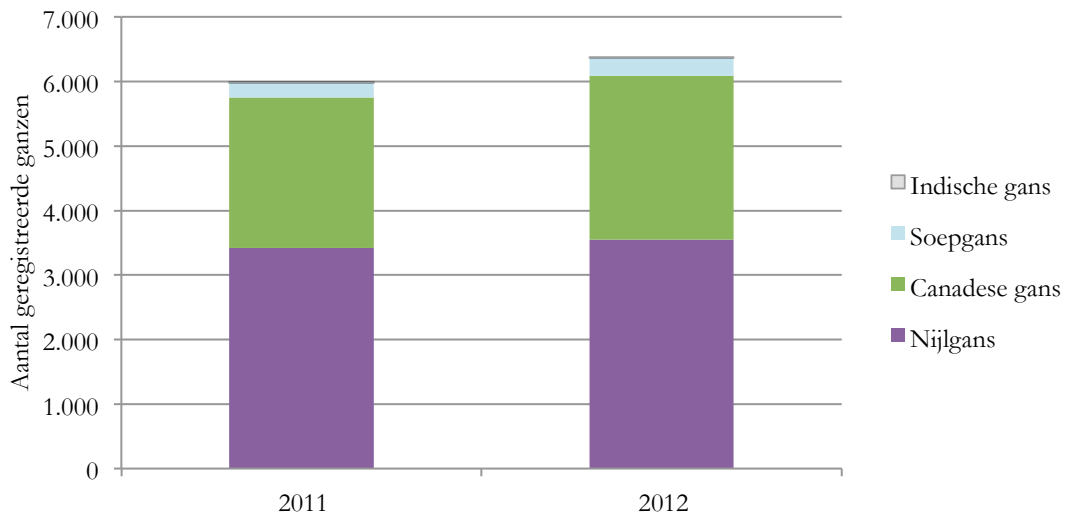
4.1.2

Canadese gans en onbeschermden soorten

Gegevens over afschot en nestbehandeling van onbeschermden soorten en Canadese gans zijn onvolledig, omdat er geen rapportageverplichting is op de aanwijzing en vrijstelling.

In 2011 en 2012 zijn ongeveer 3.500 nijlganzen geschoten en ongeveer 2.500 Canadese ganzen.

Beide jaren werden ongeveer 250 soepganzen na afschot geregistreerd en 8 respectievelijk 7 Indische ganzen.

Figuur 4.3 Geregistreerde aantallen van jaarrond afschot van Canadese ganzen en onbeschermden soorten in de Noordelijke Delta.

4.1.3

Effectiviteit afschot

Voor de periode 2008-2013 is de beheerinspanning berekend. Daarbij is uitgegaan van de in het faunabeheerplan toegepaste methode om het percentage afschot en het percentage nestbehandeling per soort te berekenen. Daarbij wordt geschat welk deel van de in de winter geschoten ganzen tot de standganzen behoort.

Het afschotpercentage is voor de meeste soorten heel behoorlijk. Voor de talrijkste soort, de grauwe gans schommelt het jaarlijkse percentage tussen de 30% en 45%. Voor de brandganzen liggen de percentages een stuk lager, tussen de 10% en 21% (tabel 4.1). Deze afschotpercentages hebben niet kunnen voorkomen dat de populaties van deze twee soorten zijn blijven groeien. Ook het aantal kolganzen stijgt de laatste jaren sterk, ondanks grote inspanningen de dieren te schieten. Het betreft hier een relatief kleine zomerpopulatie en het hoge afschot kan ten dele verklaard worden door afschot van dieren uit de wintergastenpopulatie, en van rondtrekkende dieren, afkomstig uit andere regio's of provincies.

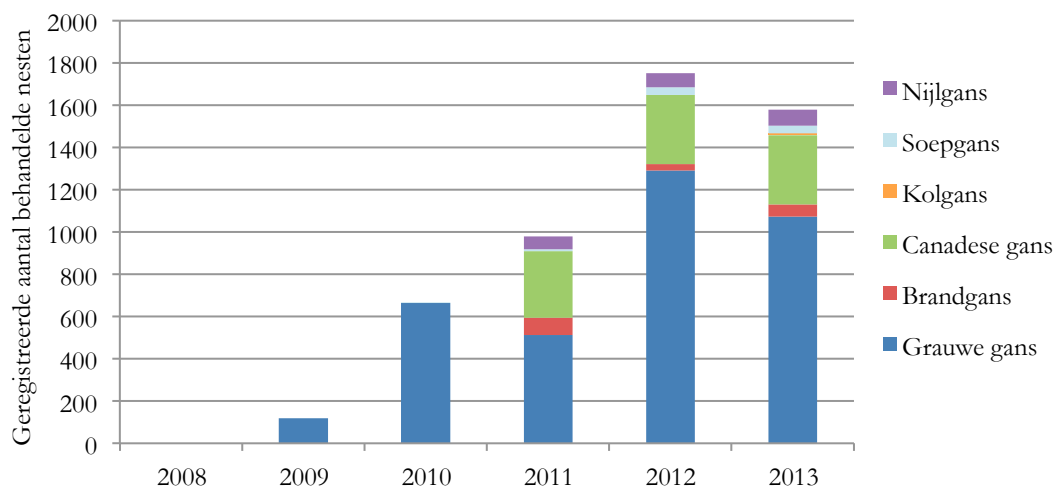
Tabel 4.1 Percentage afschot als aandeel van de populatie tijdens de juli-telling in de Noordelijke Delta.

	2008	2009	2010	2011	2012
Grauwe gans	30%	45%	41%	44%	35%
Brandgans	11%	21%	20%	12%	16%
Kolgans	0%	0%	7%	180%*	65%
Canadese gans				27%	
Nijlgans				53%	
Soepgans				13%	
Indische gans				22%	

* Het geregistreerd aantal geschoten kolganzen is bijna dubbel zo hoog als het aantal dieren geteld tijdens de zomertelling. Dit kan enerzijds verklaard worden door geschoten wintergasten en anderzijds door geschoten ganzen afkomstig uit andere regio's of provincies.

4.2 Nestbehandeling

Vooral in natuurgebieden worden nesten behandeld. Deze methode past goed bij het beheer van natuurgebieden omdat de rust in het gebied maar in geringe mate wordt verstoord mits er zorgvuldig wordt gewerkt en er rekening wordt gehouden met andere aanwezige beschermde broedvogels. Nesten van grauwe ganzen worden het meest behandeld (figuur 4.4). Sinds 2011 worden extra inspanningen geleverd om het broedsucces van de niet-beschermde soorten en de Canadese gans te verlagen. In de Noordelijke Delta worden nesten van Canadese ganzen behandeld, gemiddeld 325. De grootste groep nesten die in één gebied behandeld is, is een groep van 269 nesten van de grauwe gans in het Oudeland van Strijen. Behandeling van nesten van kolganzen concentreert zich op de Beerenplaat, het spaarbekken van drinkwatermaatschappij Evides, waar in 2013 161 nesten behandeld zijn.

Figuur 4.4 Geregistreerd aantal behandelde nesten per ganzensoort in de Noordelijke Delta.

4.2.1

Effectiviteit nestbehandeling

De meeste nesten die behandeld zijn, betrof grauwe ganzen. Procentueel gezien is het echter maar een klein deel van de nesten, tussen de 2% en 15%. Van de nesten van Canadese gans en soepgans wordt een groter deel behandeld, de laatste jaren tussen de 20% en 25%. De brandgans wordt maar in zeer geringe mate op deze manier bestreden (>1%). Bij de nijlganzen ligt het percentage behandelde nesten tussen de 5 en 10%. Nesten van Indische ganzen worden niet behandeld. In 2013 werd 17% van de nesten van kolganzen behandeld.

Tabel 4.2 Percentage behandelde nesten in de periode 2008-2013 in de Noordelijke Delta.

soort	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Grauwe gans	0%	2%	11%	6%	15%	12%
Brandgans	0%	0%	0%	1%	0%	1%
Canadese gans	0%	0%	0%	19%	23%	25%
Nijlgans	0%	0%	0%	6%	5%	9%
Soepgans	0%	0%	0%	4%	22%	21%
Kolganzen	0%	0%	0%	0%	0%	17%
Indische gans	0%	0%	0%	0%	0%	0%

4.3

Locatie-specifieke maatregelen

Ter voorkoming van schade door zomerganzen zijn de afgelopen jaren preventieve middelen ingezet. In de regio Noordelijke Delta wordt gebruik gemaakt van linten (diverse uitvoeringen) en verstoring door mens, voertuig en verjagend afschot. Linten hebben hooguit een kortstondig verstoring effect; na korte tijd zijn de ganzen er aan gewend. Op kwetsbare gewassen (nieuw ingezaaid grasland, wintertarwe) worden overeenkomstig de regels van het Faunafonds zo nodig twee middelen toegepast waarvan één akoestisch en één visueel (bijv. klappers, ansia pistool, laser).

Bij de Oeverlanden Hollands Diep, Oosterse bekade gorzen, Tongplaat staan rasters om te voorkomen dat ganzen met hun jongen op agrarische percelen gaan foerageren. Ook in de Wolvenpolder en Beningwaard zijn of worden raster geplaatst. Incidenteel worden door boeren zelf rasters geplaatst. In de APL-polder van Staatsbosbeheer staan al jaren rasters om te voorkomen dat ganzen met hun jongen op agrarische percelen foerageren. De rasters zijn hier niet onderhouden door het ontbreken van budget en functioneren daardoor niet goed.

5

Doelen

5.1 Uitgangspunten

De omvang van de populaties standganzen in Zuid-Holland heeft een omvang waardoor:

- de schade aan de landbouw een onaanvaardbaar hoog niveau heeft;
- met name in recreatiegebieden en bij wegen de volksgezondheid en openbare veiligheid worden bedreigd;
- met name in natuurgebieden schade aan flora en fauna begint te ontstaan;
- rond Rotterdam The Hague Airport en Schiphol Amsterdam Airport de veiligheid van het luchtverkeer in gevaar is.

Op grond hiervan komt de FBE tot de conclusie dat het aantal ganzen zal moeten teruggebracht tot een niveau waarbij de volgende doelen worden bereikt:

- de schade aan de landbouw aanvaardbaar is;
- het risico van ontstaan van schade aan de verkeersveiligheid en volksgezondheid wordt beperkt;
- het risico van ontstaan van schade aan flora en fauna wordt verminderd;
- het risico voor de veiligheid van het vliegverkeer rond Rotterdam The Hague Airport en Schiphol Amsterdam Airport wordt verminderd.

5.2 Populatie- en schadeontwikkeling

In 2010 heeft de Faunabeheereenheid een streefpopulatie vastgesteld voor geheel Zuid-Holland die ongeveer overeenkomt met de aantallen ganzen die in Zuid-Holland aanwezig waren in 2001. In dat jaar was de landbouwschade nog aanvaardbaar. Bij deze streefstand zijn ook de risico's voor de openbare veiligheid en volksgezondheid, flora en fauna en de veiligheid van het vliegverkeer minimaal. Ten behoeve van dit faunabeheerplan is de stand die over vijf jaar moet worden bereikt opnieuw besproken in de regiogroepen van de Faunabeheereenheid. Besloten is om de streefstand naar boven bij te stellen. Dit betekent dat een hogere schade voor nu wordt aanvaard.

Uitgangspunt blijft dat voor nijlgans, Canadese gans, soepgans, Indische gans en kolgans een minimale stand wordt nagestreefd. Het broeden van deze ganzen in Zuid-Holland is volledig het gevolg van uitzetting en ontsnapping. Met het streven naar een minimale stand wordt voorkomen dat deze soorten zich (verder) als broedvogel uitbreiden.

Voor de grauwe gans en brandgans is de streefstand bepaald aan de hand van de landbouwschade die deze soorten aanrichten. De streefstand voor grauwe ganzen in Zuid-Holland komt ongeveer overeen met het aantal grauwe ganzen dat in 2005 aanwezig was. De streefstand voor brandganzen in Zuid-Holland komt ongeveer overeen met het aantal brandganzen dat in 2009 aanwezig was.

Op basis van de broedvogelatlas (Sovon, 2002) is de populatie in 1998 in de regio Noordelijke Delta vastgesteld. Om voor de periode tot de eerste betrouwbare gebiedsdekkende telling in 2008 de populatie te bepalen, is een (exponentiële) extrapolatie uitgevoerd. In 2005 bevonden zich ongeveer 24.000 grauwe ganzen in de regio Noordelijke Delta en in 2009 bevonden zich er ongeveer 15.864 brandganzen.

5.3 Doel

In tabel 5.1 worden de doelen uit het huidige faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland (Lensink et al. 2010) genoemd in broedparen en omgerekend naar aantallen. Ter vergelijking worden de aantallen geteld in juli 2013 genoemd en de nieuwe doelstanden voor de regio Noordelijke Delta die voor grauwe gans en brandgans zijn gebaseerd op de aanwezige aantallen in respectievelijk 2005 en 2009.

Tabel 5.1 Doelaantallen voor de regio Noordelijke Delta.

	Doel in broedparen (Lensink et al. 2010)	Doel in aantal	Aantal in juli 2013	Doelaantal 2020
Grauwe gans	1500	9000	55348	24000
Brandgans	1600	4112	26471	15900
Canadese gans	0	0	7549	0
Nijlgans	0	0	5973	0
Soepgans	0	0	790	0
Kolgans	1	6	349	0
Indische gans	0	0	9	0

Op basis van de uitgangspunten kunnen in algemene zin de volgende doelen worden geformuleerd:

- Broeden van grauwe gans en brandgans zal worden geconcentreerd in grote natuurgebieden met een Natura 2000 status, alsook in andere grotere gebieden die in beheer zijn bij TBO's of andere organisaties. In andere gebieden wordt broeden op termijn uitgesloten;
- Broeden van andere soorten dan grauwe gans en brandgans wordt uitgesloten in alle gebieden.
- De aantallen van andere soorten dan grauwe gans en brandgans zullen worden gereduceerd tot in eerste instantie het niveau waarbij zij geen onaanvaardbare schade meer veroorzaken en in tweede instantie tot het 0-niveau.

Draagkracht

Langs het Haringvliet, Hollands Diep, Krammer-Volkerak en Grevelingen ligt in Zuid-Holland grofweg 4.500 ha buitendijks gebied. In het broedseizoen heeft een ouderpaar 1-2 ha nodig om succesvol jongen groot te brengen. Niet alle gebieden zijn geschikt als foerageergebied voor oudervogels met jongen. Grofweg is 1.500-2.000 ha grazige vegetatie beschikbaar. Hierop kunnen maximaal 2.000 paren hun jongen vliegvlug krijgen.

Voor de subadulten is de rui een kritieke periode. Dan kunnen de vogels 35 dagen niet of nauwelijks vliegen en verblijven bij voorkeur in ongestoorde gebieden met een overgang van grazige vegetaties naar open water of ontoegankelijke rietmoerassen. In de Noordelijke Delta maken deze vogels ten dele gebruik van de gebieden die ook door ouderparen met jongen worden gebruikt en ten dele ook andere.

In de wintermaanden kunnen afhankelijk van de productiviteit op natuurgrasland 1-5 grauwe ganzen overleven (op agrarisch grasland >10 ex). Dit betekent dat in de buitendijkse gebieden ongeveer 1.500-10.000 ganzen terecht kunnen.

Uit de voorgaande drie alinea's valt af te leiden dat binnen de grenzen van gebieden met een hoofdfunctie natuur rond Haringvliet c.l. rond de 5.000 ganzen jaarrond kunnen overleven. Elders in de Noordelijke Delta ligt opgeteld nog een oppervlakte aan natuurgebied waar ganzen kunnen foerageren (o.a. Oudeland van Strijen, Oude Maas). Daarmee is er ruimte voor ongeveer 6.500 grauwe ganzen. Dit aantal komt overeen met ongeveer 1.500 broedparen.

Het Eiland Tiengemeten speelt in de schattingen voor draagkracht voor families wel een rol omdat de reproductie hier in de buitengebieden van Tiengemeten volgens waarnemers hoog is. In het winterseizoen is dit een substantiële oppervlakte met draagkracht.

Brandganzen grazen vegetaties zeer kort af, zo kort dat grauwe ganzen er niet of nauwelijks meer op kunnen foerageren. Hierdoor vervalt een deel van oppervlakte beschikbaar foerageergebied voor grauwe ganzen, met name rondom kolonies (met foerageergebied) van brandganzen.

Er zijn in de afgelopen jaren enkele natuurgebieden bijgekomen door het omzetten van landbouwgrond, zoals het eiland Sophiapolder van 70 ha bij Hendrik-Ido-Ambacht en 30 ha Beningervaard. Deze landbouwgrond diende als foerageergebied, als natuurgebied is het een broeden rustgebied. Het foerageergebied is dus afgenomen en het broedgebied toegenomen. Per saldo is de verwachting dat hierdoor de draagkracht voor de Noordelijke Delta niet veranderd.

Het natuurareaal bij de Strype, Middelweg-Noord is vergroot.

In de toekomst wordt het Buitenland van Rhoon ingericht. Recent zijn de plannen gewijzigd van 300 ha natte natuur naar akkerbouw. Mogelijk dat de akkerbouw hierdoor een extensief karakter krijgt, waardoor het in vergelijking met de huidige landbouwgrond een minder aantrekkelijk foerageergebied wordt voor ganzen. Daardoor kan de druk op andere landbouwgebieden groter worden.

Populatieomvang

Het huidige aantal ganzen in de Noordelijke Delta ligt boven het streefaantal (tabel 5.1). In de beheerperiode (2015-2020) waarvoor dit faunabeheerplan is bedoeld, zullen aanmerkelijke stappen in de richting van het doel worden gezet. Hierin gelden de komende jaren de volgende ijkpunten:

1. ombuigen van groei in stabilisatie;
2. ombuigen van stabilisatie in afname;
3. reduceren van andere soorten dan grauwe gans en brandgans tot nihil en verder beperken van het aantal grauwe ganzen en brandganzen;
4. verwijderen van de laatste andere soorten dan grauwe gans en brandgans;
5. het aantal van grauwe gans en brandgans op het gewenste niveau houden.

De komende beheerperiode zullen de eerste drie ijkpunten centraal staan. Hiermee zal het doel in een aantal stappen dichterbij komen en uiteindelijk bereikt kunnen worden.

Om de doelen te bereiken zullen reproductie en overleving aanmerkelijk beperkt moeten worden. Dit kan door op grote schaal nestbehandeling toe te passen en afschot en vangst in te zetten. Daarnaast zal gebruik van agrarische gronden als opgroeigebied zoveel mogelijk worden uitgesloten.

6

Uitvoeringsplan

Om het aantal ganzen terug te brengen tot de streefstand kunnen maatregelen worden toegepast die zowel de reproductie als de overleving van de vogels beperken. Maatregelen die beide beperken, zijn het meest effectief.

Onder standganzen van broed- en verblijfplaatsen in de Noordelijke Delta vindt uitwisseling plaats met vogels van verblijfplaatsen in het aangrenzende Noord-Brabant en Zeeland. Het succes van doelen en maatregelen kan worden gemaximaliseerd door afstemming in beleid en beheer met de aangrenzende provincies.

6.1 Locatie-specifieke maatregelen

Op dit moment maakt een groot aantal standganzen na het broedseizoen gebruik van landbouwgronden. Het aantal is dermate groot dat preventieve maatregelen in de sfeer van verjaging geen effect hebben in de zin dat ganzen uitwijken naar gebieden zonder verstoring i.c. de gebieden met een (neven)functie natuur. De draagkracht van deze gebieden is ontoereikend voor het huidige aantal ganzen in de zomer. Bij een lager aantal ganzen kunnen maatregelen met een verstrend effect wel weer effectief zijn.

Raster

Het aanbrengen van een raster tussen opgroeigebieden en landbouwpercelen kan in de broedtijd voorkomen dat landbouwgronden die grenzen aan gebieden met een (neven)functie natuur door de vogels bij het opgroeigebied worden betrokken. Hiermee is een raster een middel om de draagkracht van het opgroeigebied letterlijk en figuurlijk te begrenzen. Zodra de jongen vliegvlug zijn geworden, verliest een raster zijn functie.

Gewaskeuze

Een aantal gewassen is aantrekkelijker om in te foerageren dan andere. Daarnaast kent het ene gewas een hogere schade per hectare dan het andere. Binnen het bouwplan van gangbare akkerbouw (granen, aardappels en suikerbieten) zijn op basis van de huidige markt geen reële alternatieven aanwezig die financieel aantrekkelijk zijn voor een agrariër en voor ganzen als voedselbron onaantrekkelijk zijn.

6.2 Afschot en nestbehandeling

Afschot

Afschot beperkt de overleving van een soort en daarmee de maximale populatieomvang. Buiten gebieden met een (neven)functie natuur is dit een middel dat niet zal conflicteren met andere doelen. Binnen gebieden met een (neven)functie natuur kan toepassing botsen met andere doelen voor deze gebieden (verstoring van andere soorten, recreatieve beleving, etc.). Afschot als methodiek binnen natuurgebieden vindt plaats in nauw overleg en in samenwerking met de terreinbeheerders.

Afschot is het meest effectief als het een maximale bijdrage levert aan de afname van de overleving; afschot in het voorjaar is daarmee effectiever dan afschot in de zomer, najaar of winter. Alle natuurlijke sterfte, met name in de zomer onder jongen en in de winter onder adulten, heeft dan plaatsgevonden. Daarnaast biedt afschot in het voorjaar de kans dit te concentreren in de groep broedvogels van het komende seizoen. Daarmee wordt niet alleen de overleving van de reproducerende klasse beperkt maar ook de reproductieve output van het aanstaande broedseizoen. Toepassing vraagt evenwel een systematische aanpak en een goed gekozen strategie.

Gezien het voorkomen van brandganzen en kolganzen van elders in de winterperiode (1 november-15 februari) zal afschot in principe alleen plaatsvinden buiten de winterperiode (vanaf 15 februari).

Gezien het jaarrond voorkomen van soepgans, Canadese gans, nijlgans en Indische gans in het gebied, zonder grootschalige verplaatsingen van elders, is afschot van deze soorten het hele jaar effectief.

Vangen en doden

Gedurende de ruitijd kunnen ganzen ruim 4 weken niet of nauwelijks vliegen. In deze tijd zijn ouders met jongen en groepen niet-broedende vogels (vooral sub-adulten) eenvoudig te vangen: achtereenvolgens in de opgroeigebieden en op gemeenschappelijke ruiplaatsen. Toepassing vraagt een goede kennis van het (vlucht)gedrag van de ganzen op een locatie. Het is toepasbaar in en buiten natuurgebieden.

Nestbehandeling

Onder nestbehandeling wordt verstaan het onklaar maken van eieren door prikken of oliën. Deze maatregel lijkt op het niveau van een (groot) natuurgebied weinig effectief (Van der Jeugd et al. 2006). In, vaak duidelijk afgegrensde, gebieden waar het grootste deel van de nesten kan worden gevonden, is deze aanpak wel effectief.

6.3 Gebiedsgerichte aanpak

Ganzen broeden vooral in gebieden met een (neven)functie natuur. Dit brengt met zich mee dat niet alle middelen (eenvoudig) toepasbaar zijn. In deze gebieden ligt het accent op nestbehandeling en indien mogelijk vangst van ruiende vogels. Het andere uiterste vormt het landbouwgebied. Hier broeden nauwelijks ganzen maar wordt vooral gefoerageerd. Hier is afschot een goed toepasbare methodiek. De volgende strategie kan worden toegepast (tabel 6.1) waarbij het aan de eigenaar/beheerder is en blijft wat daadwerkelijk in een terrein geschiedt, zo nodig na overleg met andere belanghebbenden.

Voor een doelgerichte en doelmatige aanpak zal jaarlijks (winter) overleg plaatsvinden tussen alle betrokken partijen. In dit overleg wordt teruggekeken op het voorgaande jaar en wordt de lijn voor het komende jaar zo concreet mogelijk uitgezet (zie ook hoofdstuk 7).

Tabel 6.1 Overzicht van mogelijk toepasbare maatregelen per type gebied.

Type gebied	Toepasbare maatregel
grote natuurgebieden	- nestbehandeling - waar mogelijk vangen - begrenzen opgroeigebied
in kleinere natuur- en groengebieden	- nestbehandeling - waar mogelijk vangen - begrenzen opgroeigebied - afschot adulten vroege voorjaar
kleine elementen natuur	- nestbehandeling - afschot zomerhalfjaar
landbouwgronden	- zo nodig nestbehandeling - afschot zomerhalfjaar
stedelijk gebied	- nestbehandeling - waar mogelijk vangen

6.4 Uitvoeringsplan Staatsbosbeheer

Goeree en Flakkee

Object(deel)	Soorten	Maatregelen	Bijzonderheden
Hellegatsplaten	grauwe gans, brandgans en grote Canadese gans	Vangactie indien mogelijk vanwege Heckrunderen	N2000
Krammerse slikken	grauwe gans en brandgans	Vangactie	N2000
Grasgorzen	grauwe gans, brandgans en nijlgans	eierbehandeling, vangactie	N2000 Graslanden zijn verpacht
Haringvliet			
Westplaat en Meneerse plaat	grauwe gans en brandgans	eierbehandeling, vangactie	N2000 Graslanden zijn verpacht
Koudenhoek	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels en afschot standganzen	N2000 Graslanden zijn verpacht Periode van afschot 1-7 t/m 30-10

Opmerking:

- Schadebestrijding in het broedseizoen van de weidevogels is niet gewenst.
- Voor alle objecten geldt dat er ook andere soorten ganzen aanwezig zijn, maar in kleine aantallen.
- Op Goeree en Flakkee liggen enkele objecten waar geen ganzenbeheer zal plaatsvinden wegens het ontbreken van ganzen.

Hoeksche Waard

Object(deel)	Soorten	Maatregelen	Bijzonderheden
Groote gat	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels en afschot standganzen	Graslanden zijn verpacht
Zomerlanden Gorzenbos	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels	N2000
GAP	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels	N2000
	grote Canadese gans nijlgans	afschot standganzen	Graslanden zijn verpacht Periode van afschot 1-7 t/m 15-3
Groot Koninkrijk	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels	Graslanden zijn verpacht
	grote Canadese gans nijlgans	afschot standganzen. Vangactie	Periode van afschot 1-7 t/m 15-3
Middelvlief	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels en afschot van standganzen	Graslanden zijn verpacht. Periode van afschot 1-7 t/m 15-3
Oude land van Strijen	grauwe gans	eierbehandeling en vangactie	N2000
	grote Canadese gans nijlgans en boerengans	Afschot in de zomerperiode	Graslanden zijn verpacht
Oeverlanden Hollands diep	grauwe gans en brandgans	eierbehandeling en vangactie Afschot inde zomerperiode Verjaging `s-winters	N2000 Graslanden zijn verpacht

Opmerkingen:

- Schadebestrijding in het broedseizoen van de weidevogels is niet gewenst.
- Voor alle gebieden geldt dat er ook andere soorten ganzen aanwezig zijn, maar in kleine aantallen.
- In de Hoeksche Waard liggen enkele (kleine) gebieden waar geen ganzenbeheer zal plaatsvinden wegens het ontbreken van ganzen.

Voorne-Putten

Object(deel)	Soorten	Maatregelen	Bijzonderheden
Beerenplaat	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels en afschot standganzen	N2000 Periode van afschot 1-7 t/m 15-03
Vier Ambachten boezem	grauwe gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels en afschot standganzen	Periode van afschot 1-7 t/m 15-03
Wellevliet	grauwe gans grote Canadese gans Nijlgans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels en afschot standganzen	Graslanden zijn verpacht Periode van afschot 1-7 t/m 15-03
Polder Biert	grauwe gans grote Canadese gans Nijlgans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels	Graslanden zijn verpacht
Spuigors	grauwe gans grote Canadese gans	eierbehandeling, afschot koppelvormende vogels	Graslanden zijn verpacht

Opmerkingen:

- Schadebestrijding in het broedseizoen van de weidevogels is niet gewenst.
- Voor alle objecten geldt dat er ook andere soorten ganzen aanwezig zijn, maar in kleine aantallen.
- Op Voorne-Putten liggen enkele objecten waar geen ganzenbeheer zal plaatsvinden wegens het ontbreken van ganzen.

Nationaal Park De Biesbosch: recreatieplas De Merwelanden

Hier wordt allen de recreatieplas De Merwelanden in de Hel- en Zuilespolder besproken. Dit behoort tot het recreatiegebied Hollandse Biesbosch. Het valt buiten de begrenzings van het Nationaal Park De Biesbosch en de begrenzings van het Natura 2000-gebied.

Soort gans	Maatregel	Periode	Bijzonderheden
Grauwe gans	eierbehandeling	Tijdens broedseizoen	
	selectief afschot	Vanaf 1 april	koppelvormende ganzen
	selectief afschot	Gehele jaar	overlast gevende ganzen in en nabij 0- gebied (zwemplas)
Brandgans	eierbehandeling	Tijdens broedseizoen	
Canadese gans	eierbehandeling	Tijdens broedseizoen	
	selectief afschot	Gehele jaar	terughoudend tijdens het broedseizoen
Nijlgans	eierbehandeling	Tijdens broedseizoen	
	selectief afschot	Gehele jaar	terughoudend tijdens het broedseizoen
Soepgans	eierbehandeling	Tijdens broedseizoen	
	selectief afschot	Gehele jaar	terughoudend tijdens het broedseizoen

Opmerkingen:

- Sinds 2011 zijn zogenaamde snoepvelden (van ca. 1 ha) aangelegd. Dit zijn plaatsen die zodanig zijn ingericht dat de ganzen daar in alle rust kunnen foerageren. Dit wordt gecontinueerd. Eén van deze snoepvelden grenst aan de dagcamping, waardoor de ganzen gemakkelijk het gebied van de dagcamping oplopen en bevuilen. Door het verplaatsen van deze snoepweide naar de andere kant van het water kan de overlast op de dagcamping worden verminderd.
- In kaart brengen van de waterhuishouding. Aan de hand daarvan wordt een plan opgesteld om andere stroomrichting en stroomsnelheid in de plas te bereiken. Hierdoor wordt de omloopsnelheid van het water in de zwemplas verhoogd, waardoor er vaker vers water kan worden ingelaten. Dit zal de waterkwaliteit zeker ten goede komen, maar heeft geen invloed op schade die ontstaat door de uitwerpselen van de ganzen in het water.
- Door extensief maaibeleid toe te passen, slechts twee keer per jaar, verruigt de huidige grasmat en is de grasmat minder aantrekkelijk voor de ganzen.
- De Biesbosch is in het kader van de natuurbeschermingswet 1998 aangewezen als overwintergebied, daarom is afschot van de grauwe gans slechts toegestaan in de periode van 1 april tot 30 september.
- In verband met de aanwezigheid van andere gewenste broedvogels in het gebied, wordt geadviseerd om afschot tijdens het broedseizoen tot een minimum te beperken.

6.5 Uitvoeringsplan Natuurmonumenten

Hieronder staat het uitvoeringsplan voor gebieden van Natuurmonumenten. De locaties staan weergegeven in figuur 6.1.

Gebied	Maatregel	Soorten	Periode	Toelichting	Locatienr.
Voornes Duin	Afschot koppelvormende vogels	grauwe gans	Februari - maart	Gehele gebied, m.u.v. verstoringgevoelige locaties (broedkolonies aalscholver / lepelaar)	8
Voornes Duin	Afschot soepgans en exoten	soepgans, exoten	Jaarrond	Jaarrond, maar zeer terughoudend gedurende het broedseizoen	8
Scheelhoek	Eieren behandelen met olie	grauwe gans	Februari - maart	Rietlanden	1
Duinen van Goeree excl. Kwade Hoek	Afschot koppelvormende vogels	grauwe gans	Februari - maart	Duinvalleien	2
Duinen van Goeree excl. Kwade Hoek	Afschot soepgans en exoten	soepgans, exoten	Jaarrond	Jaarrond, maar zeer terughoudend gedurende het broedseizoen	2
Volgerland	Eieren schudden	grauwe gans	Februari - maart	Gehele gebied	3

Gebied	Maatregel	Soorten	Periode	Toelichting	Locatienr.
Beninger slikken	Eieren behandelen met olie	grauwe gans, brandgans	Februari - maart	Gehele gebied	4
Beninger slikken	Afschot koppelvormende vogels	grauwe gans, brandgans, grote Canadese gans, soepgans, exoten	Februari - maart	Gehele gebied	4
Beninger slikken	Afschot soepgans en exoten.	soepgans, exoten	Jaarrond	Jaarrond, maar zeer terughoudend gedurende het broedseizoen.	4
Korendijkse slikken	Eieren behandelen met olie.	grauwe gans, brandgans	Februari - maart	Gehele gebied.	5
Korendijkse slikken	Afschot koppelvormende vogels.	grauwe gans, brandgans, grote Canadese gans, soepgans, exoten	Februari - maart	Gehele gebied.	5
Korendijkse slikken	Afschot soepgans en exoten.	soepgans, exoten	Jaarrond	Jaarrond, maar zeer terughoudend gedurende het broedseizoen.	5
Tiendgorzen	Eieren behandelen met olie.	grauwe gans, brandgans	Februari - maart	Gehele gebied.	6
Tiendgorzen	Afschot koppelvormende vogels.	grauwe gans, brandgans, grote Canadese gans, soepgans, exoten	Februari - maart	Gehele gebied.	6
Tiendgorzen	Afschot soepgans en exoten.	soepgans, exoten	Jaarrond	Jaarrond, maar zeer terughoudend gedurende het broedseizoen.	6
Tiengemetten	Eieren behandelen met olie.	grauwe gans, brandgans	Februari - maart	Gehele gebied.	7
Tiengemetten	Afschot koppelvormende vogels.	grauwe gans, brandgans, grote Canadese gans, soepgans, exoten	Februari - maart	Gehele gebied.	7
Tiengemetten	Afschot soepgans en exoten.	soepgans, exoten	Jaarrond	Jaarrond, maar zeer terughoudend gedurende het broedseizoen.	7

Figuur 6.1 Gebieden van Natuurmonumenten genoemd in bovenstaand overzicht.

1 = Scheelhoek / 2 = Duinen van Goeree / 3 = Volgerland / 4 = Beningerslikken / 5 = Korendijkse Slikken / 6 = Tiendgorzen / 7 = Tiengemeten / 8 = Voornes Duin / 9 = Quackgors

Opmerkingen:

- De gebieden Quackgors (9), Scheelhoek (1), Beningerslikken (4) en Korendijkse slikken (5) zijn geschikt om ganzen te vangen.

7

Jaarlijkse evaluatie

Om de vinger aan de pols te houden is een jaarlijkse evaluatie per regio van belang. De evaluatie wordt besproken met de regiogroepen. Daarnaast blijft het belangrijk om op provinciaal niveau aan het einde van de looptijd van het faunabeheerplan een evaluatie uit te voeren. De jaarlijkse evaluatie brengt de doelen onder de aandacht en maakt inzichtelijk wat de afstand is tot de doelen. Op die manier kunnen jaarlijks de beheersmaatregelen en aandachtsgebieden aangepast worden om de doelen te bereiken. Om een jaarlijkse evaluatie te kunnen houden moeten de telresultaten van de juli-telling bekend zijn.

Het invullen van onderstaande checklist (figuur 7.1) per ganzensoort kan worden gebruikt bij de evaluatie op regio- en WBE-niveau.

Checklist behorend bij regio:		Uitsplitsing naar regionale locaties per WBE	Grauwe gans	Brand gans	Canadese gans	Nijl gans	Kol gans	Soep gans	Indische gans
A Doel populatieomvang:	1.	Polder X	1.	Aantal gg					
	2.	Natuurgebied X	2.	Aantal gg					
	3.	Agrarische percelen boer X, grenzend aan natuurgebied X	3.	Aantal gg					
	4.	...	4.	...					
B (o.b.v. juli-telling): Populatieomvang vorig jaar	1.	Polder X	1.	Idem					
	2.	Natuurgebied X	2.	Idem					
	3.	Agrarische percelen boer X, grenzend aan natuurgebied X	3.	Idem					
	4.	...	4.	Idem					
C (o.b.v. juli-telling): Huidige populatieomvang	1.	Polder X	1.	Idem					
	2.	Natuurgebied X	2.	Idem					
	3.	Agrarische percelen boer X, grenzend aan natuurgebied X	3.	Idem					
	4.	...	4.	Idem					
D Verschil doel en populatie:	1.	Polder X	1.	A1-C1					
	2.	Natuurgebied X	2.	A2-C2					
	3.	Agrarische percelen boer X, grenzend aan natuurgebied X	3.	A3-C3					
	4.	...	4.	A4-C4					
E (Extra) te nemen maatregelen:	1.	Polder X	1.	....					
	2.	Natuurgebied X	2.	....					
	3.	Agrarische percelen boer X, grenzend aan natuurgebied X	3.	....					
	4.	...	4.	....					

Figuur 7.1 De jaarlijkse checklist in te vullen op regio- en WBE-niveau waarbij verschillende deelgebieden worden onderscheiden.

De werkwijze bestaat uit vijf stappen (A t/m E).

Stap A: Het is belangrijk om de regionale doelen op te splitsen naar deelgebieden waar door één of meerdere beheerders gezamenlijk wordt opgetreden (bijv. een natuurgebied). Deze stap moet als eerste worden gezet en dient dan als referentie voor de jaren die daarop volgen.

Stap B: Bij de beoordeling van de juli-telling gebruiken de lokale beheergroepen hun eigen tellingen, want deze zijn op het juiste schaalniveau. Dus om voor bijv. 2015 een evaluatie uit te voeren, moeten bij stap B de cijfers van 2014 voor de desbetreffende deelgebieden worden opgenomen.

Stap C: Bij deze stap worden de resultaten van de telling, bijv. die in 2015, vergeleken met die van het jaar ervoor, 2014. Daarmee kan worden bepaald wat het resultaat is van de beheerinspanningen van het afgelopen seizoen.

Stap D: De telresultaten van het laatste jaar worden vergeleken met de doelstellingen voor de deelgebieden die in A zijn beschreven. Daarmee wordt duidelijk welke reductie in de komende jaren nog moet worden gerealiseerd.

Stap E: Op basis van de resultaten uit stap C (resultaten vergeleken met jaar ervoor) en stap D (afstand tot einddoel) wordt bepaald welke eventueel aanvullende maatregelen het komende seizoen moeten worden genomen.

Het formulier is ook in excelformat beschikbaar.

CLM Onderzoek en Advies

Postadres

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 470 700
F 0345 470 799

www.clm.nl